

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور
دانشکده علوم انسانی
مرکز شهر ری

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته برنامه ریزی درسی
گروه علوم تربیتی

مقایسه تأثیر روش های مختلف ارزشیابی توصیفی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدائی در دروس مختلف

هاجر احمدیان ریزی

استاد راهنما

آقای دکتر محمدرضا سرمدی

استاد مشاور

آقای دکتر مسعود سلیمی

شهریور ۱۳۹۲

تاریخ
شماره
پیوست

دانشگاه پیام نور استان تهران

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مرکزی

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی (برنامه ریزی درسی)

هاجر احمدیان ریزی

تحت عنوان:

" مقایسه تأثیر روشهای مختلف ارزشیابی توصیفی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

دختر پایه سوم ابتدائی در دروس مختلف "

ساعت: ۱۰:۳۰

تاریخ دفاع: ۱۳۹۲/۰۶/۱۶

درجه ارزشیابی: تعالی

نمره: ۸۸

هیات داوران:

داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
استاد راهنما	جناب آقای دکتر محمدرضا سرمدی	دکتر	
استاد مشاور	جناب آقای دکتر مسعود سلیمی	دکتر	
استاد داور	جناب آقای دکتر مهران فرج اللهی	دکتر	
نماینده گروه	جناب آقای دکتر مهران فرج اللهی	دکتر	

شهر ری، جاده ورامین، سه راه
تقی آباد، انتهای خیابان شهید
عریخواری، ساختمان مرکزی
شهید دکتر چمران (شماره ۱)

کد پستی:

۱۸۶۵۸۶۵۳۹۹

تلفن:

۳۳۴۱۶۸۱۱-۱۲

سایت دانشگاه:

<http://teh-rey.pnu.ac.ir>

ایمیل دانشگاه:

info@shahrerey.tpnu.ac.ir

شهر ری، خیابان ابن بابویه،

ابتدای خیابان میر عابدینی،

پلاک ۹۰ ساختمان شیخ

صدوق (شماره ۲)

کد پستی:

۱۸۶۴۶۶۶۴۸۹

تلفن:

۳۳۳۸۹۹۶۴

۳۳۳۸۹۹۷۰

سایت دانشگاه:

<http://teh-rey.pnu.ac.ir>

ایمیل دانشگاه:

info@shahrerey.tpnu.ac.ir

اینجانب هاجر احمدیان ریزی دانشجوی ورودی بهمن ماه سال ۱۳۸۹ مقطع کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیرمستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد برعهده خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تأیید می نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضاء

اینجانب هاجر احمدیان ریزی دانشجوی ورودی بهمن ماه سال ۱۳۸۹ مقطع کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی گواهی می نمایم چنانچه براساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مرتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

شهریور ماه ۱۳۹۲

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم که از ابتدای کودکی پای به پای من آمدند و هستگی هایم را سایه ساز شدند.
پدری که سخت کوشی را به من آموخت و از چشمه زلال دانش خود سیرابم کرد.
و مادری که صبر را به من آموخت و با مهر و محبت مراد هدمم را سخاوت کرد.
و برادر عزیزم که در لحظات شادی و غم زندگی، حامی ام بود.

و تقدیم به

جامعه آموزشی، باشد که راهگشای مفیدی در امر آموزش قرار گیرد.

تقدیر و شکر

«من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق»

باشکر از خالق هستی که جهان را به من عرضه داشت.

و باشکر از زحمات

استاد راهنما، جناب آقای دکتر محمد رضا سردی

و

استاد مشاور، جناب آقای دکتر مسعود سلیمی

که با تقبل زحمات و راهنمایی فراوان، در تهیه این مجموعه، دریایی از بردباری و دانش را به نمایش گذارند، موفقیت و سلامتی را برای این دو استاد بزرگوار از خداوند منان خواستارم.

پنجمین از پدر و مادر و دلسوز و مهربانم که آرامش روحی و آسایش فکری فراهم نمودند تا با حمایت های همه جانبه در محیطی مطلوب، مراتب تحصیلی و نیز پایان نامه درسی را به نحو احسن به اتمام برسانم؛ پاسکزاری می نمایم.

و باشکر از کلیه عزیزانی که در این پروژه مراد رسیدن به هدف یاری نمودند.

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی مقایسه تأثیر روش های مختلف ارزشیابی توصیفی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدایی در دروس مختلف بوده است. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی- پیمایشی بوده، و ابزار مورد استفاده در این پژوهش چک لیست محقق ساخته و پرسشنامه نظر سنجی از معلمان محقق ساخته بوده که جهت سنجش روایی ابزار مورد استفاده از روایی صوری و محتوایی استفاده شد و اعتبار پرسشنامه برابر با $a = 0/93$ بدست آمد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدایی مدارس زرین شهر که در کل ۷۴۲ نفر و نیز شامل معلمان پایه سوم ابتدایی که ۳۴ نفر بوده است، که ۱۴۷ نفر از دانش آموزان و ۲۸ نفر از معلمان از طریق نمونه گیری خوشه ای و تصادفی انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل سوالات پژوهش از آزمون خی دو استفاده شد. نتایج نشان داد که استفاده از روش های مختلف ارزشیابی توصیفی در بهبود عملکرد دانش آموزان در دروس قرآن، تعلیمات اجتماعی، هنر، علوم و فارسی مؤثر بوده است و در بهبود عملکرد دانش آموزان در درس هدیه های آسمانی و ریاضی مؤثر نبوده است؛ و همچنین، نتایج تحلیل پرسشنامه ای که از نظر سنجی معلمان در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی بدست آمد، نشان داد که معلمان بسته به نوع دروس و امکانات موجود از روش ها و ابزارهای متنوع ارزشیابی توصیفی استفاده می کنند. و در نهایت نتایج نظر سنجی نشان داد که معلمان برای ارزشیابی کلیه دروس پایه سوم ابتدایی ارزشیابی توصیفی را مناسب تر از ارزشیابی سنتی می دانند.

کلمات کلیدی: ارزشیابی، ارزشیابی توصیفی، ارزشیابی سنتی، عملکرد دانش آموزان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	مقدمه.....
۴	۱-۱- بیان مسئله.....
۶	۲-۱- اهمیت و ضرورت مسئله.....
۹	۳-۱- اهداف پژوهش.....
۱۰	۴-۱- سوالات پژوهش.....
۱۰	۵-۱- فرضیه ها.....
۱۱	۶-۱- تعاریف.....
۱۱	۱-۶-۱- تعاریف مفهومی.....
۱۲	۲-۶-۱- تعاریف عملیاتی.....
	فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق
۱۴	۱-۲- تاریخچه.....
۱۷	۲-۲- تعریف انواع ارزشیابی.....
۱۹	۱-۲-۲- ابزارها و روش های ارزشیابی توصیفی.....
۱۹	۱-۱-۲-۲- مشاهده.....
۲۰	۲-۱-۲-۲- واقعه نگاری.....
۲۱	۳-۱-۲-۲- مقیاس درجه بندی.....
۲۳	۴-۱-۲-۲- فهرست واری و آرسنیا یا چک لیست.....
۲۶	۵-۱-۲-۲- آزمون عملکردی.....
۲۹	۶-۱-۲-۲- تکالیف درسی.....
۳۱	۷-۱-۲-۲- خودسنجی.....
۳۲	۸-۱-۲-۲- همسال سنجی.....
۳۳	۹-۱-۲-۲- آزمون های مداد کاغذی.....
۳۴	۱۰-۱-۲-۲- پرسشهای پی گیر.....
۳۵	۱۱-۱-۲-۲- سنجش والدین.....

۳۵	۲-۲-۱-۱۲- پوشه کار یا مجموعه کار یا پورت فولیو.....
۴۰	پیشینه پژوهش در داخل کشور.....
۴۶	پیشینه پژوهش در خارج از کشور.....
	فصل سوم: روش تحقیق
۴۹	مقدمه.....
۴۹	۳-۱- جامعه آماری.....
۴۹	۳-۲- نمونه و روش نمونه گیری.....
۵۰	۳-۳- ابزار اندازه گیری.....
۵۱	۳-۴- روش تحلیل داده ها.....
۵۱	۳-۵- شیوه اجرا و مراحل انجام پژوهش.....
	فصل چهارم: یافته های تحقیق
۵۳	مقدمه.....
۵۳	۴-۱- تحلیل یافته های پژوهش.....
۵۳	۴-۱-۱- فرضیه اول.....
۵۵	۴-۱-۲- فرضیه دوم.....
۵۶	۴-۱-۳- فرضیه سوم.....
۵۸	۴-۱-۴- فرضیه چهارم.....
۵۹	۴-۱-۵- فرضیه پنجم.....
۶۱	۴-۱-۶- فرضیه ششم.....
۶۲	۴-۱-۷- فرضیه هفتم.....
۶۴	۴-۲- توصیف سؤالات پرسشنامه.....
۶۴	۴-۲-۱- سؤال اول.....
۶۴	۴-۲-۲- سؤال دوم.....
۶۵	۴-۲-۳- سؤال سوم.....
۶۵	۴-۲-۴- سؤال چهارم.....
۶۶	۴-۲-۵- سؤال پنجم.....
۶۶	۴-۲-۶- سؤال ششم.....

۶۷ ۷-۲-۴- سؤال هفتم

۶۷ ۸-۲-۴- سؤال هشتم

فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

۷۶ مقدمه

۷۶ ۱-۵- بحث و نتیجه گیری از فرضیات پژوهش

۷۸ ۲-۵- بحث و نتیجه گیری از سؤالات پرسشنامه

۸۶ ۳-۵- پیشنهادهای کاربردی پژوهش

۸۹ ۴-۵- محدودیت ها و مشکلات پژوهش

۸۹ ۵-۵- پیشنهادهایی برای پژوهش های آتی

۹۰ ۶-۵- پیشنهادها و رهنمودهای آموزشی برای مسئولان

۹۲ پیوستها

منابع و مأخذ

۹۶ منابع فارسی

۱۰۰ منابع لاتین

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۴-۱- دانش آموزانی که در ماه های مهر، آبان و آذر شاخص های کیفی خیلی خوب و خوب را در درس قرآن بدست آورده اند.....	۵۴
جدول ۴-۲- نتیجه آزمون خن دو در مورد تأثیرروشهای مختلف ارزشیابی توصیفی در بهبود عملکرد دانش آموزان در درس قرآن.....	۵۴
جدول ۴-۳- دانش آموزانی که در ماه های مهر، آبان و آذر شاخص های کیفی خیلی خوب و خوب را در درس هدیه های آسمانی بدست آورده اند.....	۵۵
جدول ۴-۴- نتیجه آزمون خن دو در مورد تأثیرروشهای مختلف ارزشیابی توصیفی در بهبود عملکرد دانش آموزان در درس هدیه های آسمانی.....	۵۵
جدول ۴-۵- دانش آموزانی که در ماه های مهر، آبان و آذر شاخص های کیفی خیلی خوب و خوب را در درس تعلیمات اجتماعی بدست آورده اند.....	۵۷
جدول ۴-۶- نتیجه آزمون خن دو در مورد تأثیرروشهای مختلف ارزشیابی توصیفی در بهبود عملکرد دانش آموزان در درس تعلیمات اجتماعی.....	۵۷
جدول ۴-۷- دانش آموزانی که در ماه های مهر، آبان و آذر شاخص های کیفی خیلی خوب و خوب را در درس هنر بدست آورده اند.....	۵۸
جدول ۴-۸- نتیجه آزمون خن دو در مورد تأثیرروشهای مختلف ارزشیابی توصیفی در بهبود عملکرد دانش آموزان در درس هنر.....	۵۸
جدول ۴-۹- دانش آموزانی که در ماه های مهر، آبان و آذر شاخص های کیفی خیلی خوب و خوب را در درس ریاضی بدست آورده اند.....	۶۰
جدول ۴-۱۰- نتیجه آزمون خن دو در مورد تأثیرروشهای مختلف ارزشیابی توصیفی در بهبود عملکرد دانش آموزان در درس ریاضی.....	۶۰
جدول ۴-۱۱- دانش آموزانی که در ماه های مهر، آبان و آذر شاخص های کیفی خیلی خوب و خوب را در درس علوم بدست آورده اند.....	۶۱
جدول ۴-۱۲- نتیجه آزمون خن دو در مورد تأثیرروشهای مختلف ارزشیابی توصیفی در بهبود عملکرد دانش آموزان در درس علوم.....	۶۱

- جدول ۴-۱۳- دانش آموزانی که در ماه های مهر، آبان و آذر شاخص های کیفی خیلی خوب و خوب را در درس فارسی بدست آورده اند..... ۶۳
- جدول ۴-۱۴- نتیجه آزمون خن دو در مورد تأثیر روشهای مختلف ارزشیابی توصیفی در بهبود عملکرد دانش آموزان در درس فارسی ۶۳
- جدول ۴-۱۵- درصد ابزار مورد نیاز مربوط به روش ارزشیابی توصیفی در درس قرآن ۶۴
- جدول ۴-۱۶- درصد ابزار مورد نیاز مربوط به روش ارزشیابی توصیفی در درس هدیه های آسمانی ۶۴
- جدول ۴-۱۷- درصد ابزار مورد نیاز مربوط به روش ارزشیابی توصیفی در درس تعلیمات اجتماعی ۶۵
- جدول ۴-۱۸- درصد ابزار مورد نیاز مربوط به روش ارزشیابی توصیفی در درس هنر ۶۵
- جدول ۴-۱۹- درصد ابزار مورد نیاز مربوط به روش ارزشیابی توصیفی در درس ریاضی ۶۶
- جدول ۴-۲۰- درصد ابزار مورد نیاز مربوط به روش ارزشیابی توصیفی در درس علوم ۶۶
- جدول ۴-۲۱- درصد ابزار مورد نیاز مربوط به روش ارزشیابی توصیفی در درس فارسی ۶۷
- جدول ۴-۲۲- نظرات معلمان در مورد ارزشیابی دروس مختلف به شیوه توصیفی و سنتی ۶۷
- جدول ۴-۲۳- فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس قرآن به شیوه توصیفی و سنتی ۶۸
- جدول ۴-۲۴- فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس هدیه های آسمانی به شیوه توصیفی و سنتی ۶۹
- جدول ۴-۲۵- فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس تعلیمات اجتماعی به شیوه توصیفی و سنتی ۷۰
- جدول ۴-۲۶- فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس هنر به شیوه توصیفی و سنتی ۷۱
- جدول ۴-۲۷- فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس ریاضی به شیوه توصیفی و سنتی ۷۲
- جدول ۴-۲۸- فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس علوم به شیوه توصیفی و سنتی ۷۳
- جدول ۴-۲۹- فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس فارسی به شیوه توصیفی و سنتی ۷۴

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۴-۱- روند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ۳ ماه مهر، آبان و آذر در درس قرآن.....	۵۴
نمودار ۴-۲- روند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ۳ ماه مهر، آبان و آذر در درس هدیه های آسمانی.....	۵۶
نمودار ۴-۳- روند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ۳ ماه مهر، آبان و آذر در درس تعلیمات اجتماعی.....	۵۷
نمودار ۴-۴- روند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ۳ ماه مهر، آبان و آذر در درس هنر.....	۵۹
نمودار ۴-۵- روند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ۳ ماه مهر، آبان و آذر در درس ریاضی.....	۶۰
نمودار ۴-۶- روند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ۳ ماه مهر، آبان و آذر در درس علوم.....	۶۲
نمودار ۴-۷- روند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در ۳ ماه مهر، آبان و آذر در درس فارسی.....	۶۳
نمودار ۴-۸- نمودار فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس قرآن به شیوه توصیفی و سنتی ..	۶۸
نمودار ۴-۹- نمودار فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس هدیه های آسمانی به شیوه توصیفی و سنتی.....	۶۹
نمودار ۴-۱۰- نمودار فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس تعلیمات اجتماعی به شیوه توصیفی و سنتی.....	۷۰
نمودار ۴-۱۱- نمودار فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس هنر به شیوه توصیفی و سنتی.....	۷۱
نمودار ۴-۱۲- نمودار فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس ریاضی به شیوه توصیفی و سنتی.....	۷۲
نمودار ۴-۱۳- نمودار فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس علوم به شیوه توصیفی و سنتی.....	۷۳
نمودار ۴-۱۴- نمودار فراوانی نظرات معلمان در مورد ارزشیابی درس فارسی به شیوه توصیفی و سنتی.....	۷۴

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

نظام ارزشیابی یکی از حلقه های اصلی در برنامه درسی هر کشوری است که نه فقط راهبرد یادگیری دانش آموزان را متأثر می سازد، بلکه نوع فعالیت ها و روش انجام فعالیت ها در مدارس را هم تحت تاثیر قرار می دهد. در توسعه آموزش و پرورش ملاکها و فاکتورهای بسیاری نقش دارند که یکی از مهمترین آن ها نظام ارزشیابی در آموزش و پرورش است. بهبود فهم و یادگیری به عنوان وظیفه ی موسسات تربیتی، نیازمند ارزشیابی است و به واسطه ی آن، ارزش فعالیت های تربیتی، به ویژه یادگیری، بررسی می شود. نتایج ارزشیابی به مربیان این توانایی را می دهد که نسبت به توجیه تصمیمات خود اقدام کنند. در واقع مربیان با طراحی شیوه ها و ابزارهایی، در مقام داوری درباره ی ارزش رخدادهای تربیتی برمی آیند و بر مبنای داوری های خود، تصمیماتی را درباره ی بهبود یادگیری دانش آموزان اتخاذ می کنند. اما در بسیاری از موارد شاهد هستیم که ارزشیابی توسط معلمان نه تنها به بهبود یادگیری کمکی نمی کند، بلکه مانعی در برابر یادگیری عمل می کند. (تلخابی، ۱۳۹۱)

در آموزش و پرورش سنتی، ارزشیابی به عنوان آخرین مرحله فرایند یاددهی یادگیری تلقی می شود که در پایان دوره آموزشی برای جداکردن دانش آموزان با توانایی یادگیری متفاوت به کار می رفت. در این نوع ارزشیابی، عملکرد دانش آموزان در دروس مختلف با استفاده از نمره مشخص می شود. اما عواملی باعث ایجاد تغییر در نظام ارزشیابی شد که آسیب ها و کاستی های آنها در نظام تحصیلی دانش آموزی ایجاد کرده بود. به عنوان مثال ضعف هایی شامل حافظه پروری و کم توجهی به حیطه ها و سطوح مختلف یادگیری، تحمیل اضطراب نامطلوب به دانش آموزان، افزایش تکرار پایه ی تحصیلی، هدف شدن امتحان به جای یادگیری، کم توجهی به بهداشت روانی محیط یاددهی - یادگیری، کم توجهی به پرورش خلاقیت و روحیه ی پرسش گری، حاکمیت امتحان های پایانی و توجه اندک به تلاش و پیشرفت همه جانبه ی دانش آموزان، سنجش کمی و بی اهمیتی به سنجش کیفی و استفاده ی محدود و ناچیز از ابزارها و روش های سنجش جایگزین باعث شد تا تغییری اساسی در رویکرد نظام ارزشیابی تحصیلی ایجاد گردد. همچنین گاردنر می گوید تفاوت های دانش آموزان را نمی توان به شیوه ی عددی (نمره ای) توصیف کرد، زیرا دانش آموزان هوش های متفاوتی دارند. بدین ترتیب با وجود ارائه مباحث و مطالب مشترک به دانش آموزان، هر یک از آن ها به شیوه ی خاص خود به تحلیل، تفسیر، مقایسه و نقد مطالب خواهند پرداخت. بنابراین، از یک سو شیوه ی ارزشیابی باید بتواند با ملاحظه ی این تفاوت در داوری درباره یادگیری فراگیرندگان،

رویکرد واقع‌گرایانه‌ای اتخاذ کند؛ و از سوی دیگر، با استفاده از انواع شیوه‌های بازخورد، از نتایج ارزشیابی برای بهبود و پیشرفت یادگیری بهره‌برد. (هوارد گاردنر، ۲۰۰۹). هم‌اکنون ارزشیابی را بخش جدایی‌ناپذیر فرایند یاددهی یادگیری می‌دانند که همراه با آموزش و در ارتباط تنگاتنگ با آن، به گونه‌ای مستمر انجام می‌گیرد و به جای تاکید بر طبقه‌بندی دانش‌آموزان و مقایسه آنان با یکدیگر، هدایت یادگیری آنان را مرکز توجه خود قرار می‌دهد. «ارزشیابی توصیفی» الگوی جدیدی است که تلاش می‌کند زمینه‌ای را فراهم سازد تا دانش‌آموزان در کلاس درس با شادابی و نشاط بهتر و بیشتر و عمیق‌تر مطالب درسی را یاد بگیرند. بنابراین، به جای توجه افراطی به آزمون‌های پایانی و نمره، روند یاددهی و یادگیری را در طول سال تحصیلی مورد توجه قرار می‌دهد و در راستای این توجه، رشد عاطفی و اجتماعی و حتی جسمانی دانش‌آموز را نیز در نظر می‌گیرد. این طرح با هدف بهبود کیفیت یادگیری و یاددهی و افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی و یادگیری، تغییرات اساسی را در نظام ارزشیابی فعلی پیشنهاد کرده است. از جمله تغییر مقیاس فاصله‌ای (۲۰ تا ۲۰۰) به مقیاس ترتیبی (خیلی خوب، خوب، قابل قبول، نیاز به تلاش بیشتر) تغییر ساختار کارنامه و تبدیل آن به کارنامه توصیفی تحت عنوان گزارش پیشرفت تحصیلی، تغییر و تنوع بخشی به ابزارها و روش‌های جمع‌آوری اطلاعات از وضعیت تحصیلی دانش‌آموز، مانند: پوشه کار، آزمون‌های عملکردی، فهرست واریسی و برگ‌ثبت مشاهدات، تغییر در رویکرد کلی ارزشیابی از ارزشیابی پایانی به ارزشیابی تکوینی و فرآیندی، تغییر در مرجع تصمیم‌گیرنده در ارتقای دانش‌آموزان. در این طرح، به جای امتحانات پایانی، معلم و شورای مدرسه، مرجع صاحب صلاحیت تصمیم‌گیری تعیین شده‌اند. ارزشیابی توصیفی به عمق و کیفیت یادگیری دانش‌آموزان توجه دارد و وضعیت یادگیری آنها را به طور دقیق توضیح می‌دهد، به گونه‌ای که موجب اصلاح، بهبود و توسعه دانش، مهارت‌ها و نگرش دانش‌آموزان شود. در ارزشیابی توصیفی به جای استفاده از نمره، عملکردهای دانش‌آموزان با مقیاس‌های ترتیبی ذکر شده توصیف می‌شود و به شکل بازخورد در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد. مارزانو در راستای این که چگونه از نتایج ارزشیابی برای بهبود یادگیری استفاده کنیم می‌گوید گزارش ارزشیابی معلمان باید تصویر روشنی از پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان و نحوه‌ی بهبود آن به دست دهد. و بازخوردی که معلمان از پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان ارائه می‌دهند باید آن‌ها را به بهبود یادگیری ترغیب کند. همچنین ارزشیابی از فرایند یادگیری باید به طور مستمر انجام شود. (مارزانو، ۲۰۰۶)

۱-۱- بیان مسئله

زمانی نه چندان دور، دغدغه های سیاست گذاران نظام آموزشی کشورمان عمدتاً گسترش کمی آموزش و پرورش بود و تلاش می شد که حتی المقدور به تقاضاهای گسترده و روبه رشد خانواده ها برای آموزش و پرورش فرزندانشان پاسخ داده شود و حداقلی از آموزش برای تمامی کودکان فراهم گردد. در سال های اخیر این دغدغه ها اندک اندک از رشد کمی "دسترسی به آموزش" به موضوع اساسی تر "بهبود کیفیت" روی برگردانده است و توجه به کیفیت از مسائل مورد توجه سیاست گذاران شده است. فعالیت در جهت بهبود کیفیت آموزش بی تردید از فعالیت در جهت گسترش کمی آن پیچیده تر است. زیرا عوامل موثر در بهبود کیفیت بسیار متنوع اند و از بهبود و اصلاح آموزش های ضمن خدمت تا اصلاح برنامه های درسی را شامل می شود. تمامی این اصلاحات باید به بهبود کیفیت یادگیری در کلاس درس منجر گردد. (حسنی، ۱۳۸۷، ص ۱۱)

در بیشتر کشورها گزارش روند کار توسط نمره معلوم میشود. اما حقیقت این است که در ارزشیابی توصیفی همه فعالیت های دانش آموز از هر نقطه نظر مشخص می شود. نشان دادن پیشرفت دانش آموزان صرفاً با دادن نمره، به تنهایی باعث رقابت منفی در بین دانش آموزان شده که این باعث نابودی پتانسیل انسانی و حتی منابع اقتصادی می شود. در این باره رستگار در سال (۲۰۰۵) می گوید سیستم نمره گذاری باعث ایجاد ناامیدی و بی انگیزگی در دانش آموزان می شود. (به نقل از اساکره و بهرانی ۲۰۱۲)

سال هاست که در نظام آموزش و پرورش ما تنها چیزی که نشان دهنده ی پیشرفت تحصیلی و تربیتی دانش آموزان بوده، وجود نمره هایی است که در کارنامه ی تحصیلی آنها به چشم می خورد. به راستی وجود این همه عدد در کارنامه ها، لیست ها و اوراق امتحانی دانش آموزان چه چیزی را به ما نشان می دهد و چه چیزی را ثابت می کند؟

آیا نمره ها توانسته اند باز خوردی مثبت و سازنده به اولیا، دانش آموزان و خود معلمان ارائه دهند؟ به طوری که نقاط ضعف و قوت یادگیری را مشخص کرده و در جهت تقویت یا رفع آن بکوشند. (دویران، ۱۳۸۵)

به راستی اگر اخذ نمره ی بیست نشانگر آن است که یک دانش آموز در یک موضوع درسی هیچگونه وضعی نداشته و یادگیری در او به خوبی صورت گرفته است، پس چرا شاهد وجود دانش آموزانی هستیم که نمره های عالی گرفته اند ولی از انجام بسیاری از مهارت های پایه و ابتدایی عاجزند؟ و ده ها سؤال دیگر که ما را به تفکروامی دارد. (دویران، ۱۳۸۵)

در استفاده از ارزشیابی به شیوه سنتی، ارزشیابی آخرین حلقه ی فعالیت معلم تلقی می شد و معلم در پایان فرایند یاددهی یادگیری به بررسی میزان تحقق اهداف یادگیری در دانش آموزان می پرداختند. لذا، آزمون های پایانی یا ارزشیابی پایانی اساس کار معلم بود. به سخن دیگر در این نگاه جریان یاددهی- یادگیری از جریان ارزش یابی کاملاً متمایز بوده که هر یک هدف جداگانه ای را دنبال می کرد. (حسنی، ۱۳۸۷)

اینجاست که ارزشیابی کیفی توصیفی در خدمت یادگیری قرار می گیرد. نامی از امتحانات کلاسی و سالیانه باقی نمی ماند و ترس و اضطراب ناشی از دیو امتحان جای خود را به فرشته ی مهربانی و امید می دهد و یک انگیزه ی درونی جهت یادگیری بهتر و عمیق تر در کودکان نمایان می شود و شعار سنتی «امروز در مدرسه چندگرفته اید؟» جای خود را به «امروز در مدرسه چه آموخته اید؟» می دهد و عملاً با طرح این سؤال کودکان آموخته های خود را در منزل و در جامعه به خاطر می آورند و مرور می کنند. بنابراین دیگر هیچ کودک معصومی به خاطر گرفتن نمره کم تنبیه نمی شود یا به علت فشار والدین و تمسخر همکلاسی های خود و اطرافیان تحت فشار روحی و روانی قرار نمی گیرد و عواقب ناخوشایندی که بارها شاهد آن بوده ایم به وقوع نخواهد پیوست. بلکه در یک محیط آرام و به دور از تنش هر کس می تواند راه پیشرفت خود را طبق استعداد خدادادی خویش در بستر مناسبی که معلمان فراهم می کنند ادامه دهد. (دویران، ۱۳۸۵)

اما در روش ارزشیابی کیفی توصیفی، ارزشیابی و جریان یاددهی- یادگیری، جریان جدا از هم نیستند. در هر لحظه که یادگیری رخ می دهد ارزشیابی هم در کنارش حضور دارد. ارزشیابی به موازات فرایند یاددهی یادگیری استمرار می یابد و گام به گام با آن پیش می رود. هدف هر دو جریان، یادگیری است. از منظر این نگاه، ارزشیابی را می توان برای یادگیری بهتر و بیشتر به کار گرفت. (حسنی، ۱۳۸۷)

در روش ارزشیابی توصیفی از نمره خبری نیست، اما این به این معنا نیست که دانش آموزان ارزیابی و سنجش نمی شوند. و چون نمره توصیف کننده کامل وضعیت دانش آموز نیست با دادن بازخوردهای پی در پی به دانش آموز از تمامی ابعاد آموزش اطلاع یافته و دانش آموز همواره در حال یادگیری است و این یعنی یک جریان مستمر یادگیری. (آزاد، ۱۳۹۰)

برای استفاده از روش ارزشیابی توصیفی باید از ابزارهای مختلفی استفاده شود که به کار بردن این ابزار با توجه به نوع و ماهیت درس در کلاس متفاوت است. برخی از ابزارهای این روش ارزشیابی شامل آزمون عملکردی، ثبت مشاهدات و پوشه کار و... می باشد و در فصل های بعد بیشتر به آن پرداخته شده که استفاده از این روش ها در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤثر می باشد. این

پژوهش در نظر دارد به بررسی تأثیر روش های ارزشیابی توصیفی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه سوم در دروس مختلف بپردازد.

۲-۱- اهمیت و ضرورت مسئله

ارزشیابی یک فرایند نظام یافته برای جمع آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات است تا تعیین شود که آیا هدفهای مورد نظر تحقق یافته اند یا در حال تحقق یافتن هستند و به چه میزانی.

ارزشیابی تحصیلی حداقل شامل دو فعالیت مهم است که عبارتند از:

- جمع آوری اطلاعات از وضعیت تحصیلی و تربیتی فرد

- داوری و قضاوت درباره فرایند و پیشرفت فرد و نتایج آن

هدف نهایی آموزش؛ تبدیل دانش آموزان به افرادی است که بتوانند؛ هر زمان که لازم باشد؛ خودشان را ارزشیابی کنند.

اگر دانش آموزان ما هنگامی که فارغ التحصیل می شوند؛ در تشخیص خوب و بد؛ و حل مسائل روزمره ی زندگی خود به نظر دیگران متکی باشند؛ تمام مقوله های آموزشی ما زیرسوال می رود؛ زیرا به واقع؛ اهداف عالی آموزش را گم کرده ایم. نظام ارزشیابی سنتی که بر پایه کمیت و نمره استوار است دارای نقاط ضعف و آسیب هایی شد که ضرورت اجرای ارزشیابی توصیفی را آشکار نمود که به برخی از آنها اشاره می شود:

در ارزشیابی کمی تأکید بیش از حد بر حفظ مطالب به جای درک مفاهیم و تمرکز بیش از حد بر امتحان پایانی و ایجاد رعب و وحشت از امتحان یکی از نتایج همیشگی آن بود. در روش کمی تمرکز معلم در تدریس بر یاد دادن آن چیزی بود که از آن امتحان بعمل می آمد نه آن چیزی که ارزش یادگیری داشت. در روش ارزشیابی کمی دانش آموز نقشی در فرایند یادگیری نداشت. و امتحان و کسب نمره بالاتر، هدف اصلی دانش آموز بود و به دیگر ابعاد شخصیتی دانش آموزان بویژه بهداشت روانی توجه کافی نمی شد. اضطراب امتحان یکی از مشکلات دانش - آموزان می شد و امتحان مانعی بود که باید آن را پشت سر گذاشت و لذت یادگیری را از بین میبرد. به تفاوت های فردی دانش آموزان توجه کافی نمی شد و زمینه را برای تقلب و حسادت به جای رقابت مفید فراهم می کرد.

امروزه نیازمند سیستم هایی از سنجش و ارزیابی هستیم که به هر دانش آموز به دیده ی حرمت نگاه کند. موهبت های طبیعی و انسانی او را بسیار بیشتر از آزمونهای سنتی نشان دهد. پس آن نوع

سنجش که بتواند تصویری واضح و سه بعدی از رشد مهارت ها، تواناییها و دانش و نگرش دانش آموز بدهد قابل دفاع می باشد. برخلاف ارزشیابی کمی که با داده های کمی و ریاضی و عدد و ارقام سروکار دارد و از قضاوت برخوردار است. باید دانست که کیفیت یک امر نسبی است و انعطاف پذیر می باشد و به طور کلی می توان گفت که کیفیت مقطعی نیست بلکه اندیشه ای مستمر است و بر اساس تلاش و فعالیت فرد انجام می گیرد. اما باید این مطلب را مدنظر داشت که ارزشیابی کمی برای عموم قابل فهم تر و مفیدتر است و اما ارزیابی کیفی تخصصی تر بوده و مهارت و آموزش بیشتری برای بکارگیری لازم دارد و بیشتر از مفاهیم و کلمات کلیدی، ارزش گذاری و قضاوت برخوردار است. و همچنین این دو ارزیابی از نظر ابزارهای جمع آوری داده ها نیز با هم فرق دارند. ابزار جمع آوری داده های کمی معمولاً آزمونهای عینی یا استاندارد با پاسخ های از قبل تعیین شده است. اما ابزار ارزیابی کیفی را می توان ابزارهای ذهنی، پرسشنامه ها و نگرش سنجی ها، روشهای مصاحبه ای، مشاهده ای، واقعه نگاری و گزارش های روزانه و... می باشد. ارزشیابی توصیفی یا کمی را می توان آموزش بدون نمره دانست و به جای تأکید بر ارزشیابی های پایانی باید بر ارزشیابی تکوینی (مستمر) تأکید داشت. در واقع ارزشیابی توصیفی به توصیف ارزشیابی های گوناگون که به شیوه های متنوع از دانش آموز به عمل آورده می پردازد.

متأسفانه فرآیند سنجش و ارزشیابی در کشور ما، مطابق عرف، فقط شامل ارزیابی مجموعی یا نهایی است که در پایان دوره آموزشی به منظور تشخیص پیشرفت تحصیلی و رتبه بندی صورت می گیرد. در این روش، تمامی تلاش معلم، دانش آموز، والدین و کل نظام آموزشی معطوف به آزمونهای نهایی و نمره آنهاست و ماحصل همه زحمتهای در یک عدد یک یا دو رقمی خلاصه می شود. این نمره، نه تنها ملاک قضاوت و تصمیم گیری در خصوص دانش آموز است، بلکه به نوعی ارزشیابی از عملکرد معلم، مربی، مدیر و والدین و نظام آموزشی، تلقی می شود.

تردیدی نیست که نتایج حاصل از این گونه تصمیم گیری ها دقیق نبوده، ممکن است عواقب ناگواری به همراه داشته باشد؛ به عبارت دیگر به جای آنکه نظام ارزشیابی و اندازه گیری در خدمت آموزش و رشد و توسعه دانش فراگیران و معلمان قرار گیرد، فرآیند تدریس و یادگیری در خدمت نظام سنجش و آزمون در آمده است و ملاک قضاوت در مورد عملکرد نظام و دانش آموز در یک مقیاس صفر تا بیست خلاصه می شود.

در کل هدف از استقرار یک نظام جامع ارزیابی آموزشی کمک به سیاستگذاران، برنامه ریزان، معلمان، و سایر دست اندرکاران نظام است تا از طریق فراهم آوردن داده های لازم بتوانند برای نیل به هدف های آموزشی، درباره بهبود عوامل نظام آموزشی تصمیم بگیرند. (بازرگان، ۱۳۸۹)